

PATENT THICKETS – KALANDTÚRÁK A SZABADALMI BOZÓTOK ÚTVESZTŐJÉBEN

1. Bevezetés

A jelen mű a felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyam lezárásaként született szakdolgozattól származik. A téma, amelyet választottunk, a „szabadalmi bozótokként” fordítható „*patent thickets*”-jelenség. Ennek kiváltó okai, makrogazdasági konzekvenciái és a jogi kezelésével kapcsolatos néhány megfontolás a magyar nyelvű szakirodalomban és a magyar szerzők körében viszonylag kis figyelmet kap. Ugyanakkor a témaválasztást indokolja, hogy a szabadalmi bozótok minden szabadalmi rendszerben jelen vannak, és úgy véljük, hogy vannak nagyon kedvezőtlen, a szabadalmi rendszerek diszfunkcionalitásához is vezető hatásai. Ezek a hátrányos hatások a szabadalmi rendszerek azon érdekcsoportjainál, akik vagy amelyek egyébként sem képesek kellően profitálni a szabadalmi rendszerek által biztosított monopóljogból, fokozottabban érvényesülnek.

Munkánk során megpróbáltuk a szabadalmi bozót jelenségét definiálni, valamint körüljárni a következő hipotéziseket.

- A szabadalmi bozótok jelensége negatív hatással van a vállalatok és egyes nemzetgazdaságok versenyképességére.
- Ezek a negatív hatások közgazdasági és jogi kontextusban egyaránt értelmezhetők.
- Normatív beavatkozások képesek ezeket a negatív hatásokat mérsékelni.

Munkánk megírásához, valamint a fenti hipotézisek valóságtartalmának becsléséhez a szakirodalom feldolgozásán alapuló módszert, valamint saját elgondolásaink, spekulációink levezetését alkalmaztuk.

A téma részletes ismertetését a szakirodalomban fellelhető definíciók bemutatásával, valamint a szakirodalmi definícióknak munkadefiníciókkal történő összevetésével kezdjük. A szakirodalom bemutatása során kitérünk arra, hogy a fellelt megközelítések a későbbiekben ismertetett előzetes megfontolásainkat figyelembe veszik-e. Végül ismertetjük a bevezetés és a szakirodalom fényében a témával kapcsolatos megfontolásainkat, valamint a fenti hipotézisekkel kapcsolatban kialakult végső, leginkább magánvéleménynek nevezhető, magyarázatokkal ellátott álláspontunkat.

2. A szabadalmi bozót mint jelenség

2.1. Munkadefiníció

Mi is a szabadalmi bozót? Képzeljünk magunk elé egy bozótost, ahol a bokrok sűrű, tövises ágai között szinte lehetetlen úgy átjutni, hogy ne szenvedjünk el számos sérülést. A szabadalmi bozót is igen hasonló képet mutat.

A kifejezés olyan problématerületre világít rá, ahol egy új piaci belépő számos nehézséggel szembesül, ha már létező szellemi tulajdon-védelmi jogokkal övezett technológiai területen kísérel meg fejlődni. Az elmúlt évtizedek egyre növekvő szabadalmaztatási aktivitása, valamint a növekvő technológiai komplexitás jelentős változásokat eredményezett a gazdálkodási környezetben; a szabadalmi bozótokat tekinthetjük ennek egyfajta megtestesítőjeként, mondhatni tüneteként.

A szakirodalomban fellelhető definíciós megközelítések ismertetését megelőzően, a téma elhelyezése céljából előjáróban és munkadefinícióként szabadalmi bozótoknak azt a jelenséget tekintjük, amely szerint *egy időben több szabadalmi bejelentés, rosszabb esetben több szabadalom is erősen átfedő oltalmi körrel rendelkező oltalmi igényt tartalmaz, egy szellemi alkotásra vonatkozó, párhuzamos oltalmi igényt vagy oltalmat eredményezve.*

Szeretnénk leszögezni, hogy az igénypontokban foglalt oltalmi igénynek a technika állásától való teljes szeparálása lehetetlen és szükségtelen követelmény lenne, és a normatív jog rendelkezik is ennek a technikai vagy érdemi átfedésnek a kezelésére irányuló megoldással. A szabadalmi igénypont tudniillik eleve tárgyi körből és jellemző részből áll, ahol a tárgyi kör a technika állását, a jellemző rész pedig az új jellemzőket foglalja magában. Ezt nem is kell szabadalmi bozótnak tekinteni, hiszen két igénypont azonos tárgyi körben egymásra semmilyen jellemzőben nem hasonlító megoldásokat is magában foglalhat [pl. *a*) gyógyszerhatóanyag, azzal jellemezve, hogy benzolgyűrűn R1 és R2 funkció csoportokkal rendelkezik; *b*) gyógyszerhatóanyag, azzal jellemezve, hogy 12 aminosavból álló peptidláncában ez és ez az aminosavak sorrendje stb.].

Eltérő helyzetet jelent az az eset, amikor a két találmány közül az egyik ún. javítási találmány, azaz egy korábbi, még le nem járt szabadalommal rendelkező megoldás továbbfejlesztéséből származik. (A témáról részletesen írt Molnár István.¹) Ebben az esetben már jelentős átfedés van a két oltalmi igény között, amit azonban a legtöbb szabadalmi jog a függő szabadalom (és szabadalmi kényszerengedély) intézményével megnyugtatóan tud kezelni. A szabadalmi bozótok problematikus és a munkánkkal is elemzett része az a jelenség, amikor a két szabadalmi bejelentés vagy szabadalom viszonyában nem lelhető fel a korábbi megoldáshoz képest a javítási célzat, és az egyébként egyértelműen meglévő át-

¹ Molnár István: Szabadalmi anyagi jogi problémák és megoldási elképzelések közfinanszírozású kutatóhelyeken. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem: http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1426/1/Phd2010_v26_2012_02_12.pdf, 2012; letöltve: 2013. május 2.

fedést a szabadalmi eljárás alatt bármilyen okból nem tárták fel, vagy az átfedés feltárása az igénypontok megfogalmazása következtében szinte lehetetlen, illetve indokolatlan mértékű erőfeszítést kívánna meg. (A jelenség egyébként azóta ismert, amióta a szabadalmi rendszerek léteznek: a leggondosabb elbírálási gyakorlat mellett sem lehetséges az egyszerre létező oltalmak kiiktatása. Ennek a gazdaságra gyakorolt negatív hatása csak akkor érvényesül, ha tömegesen, esetleg eredetileg is nagy erőfőlényrel rendelkező szabadalmasoknál jelentkezik; az elszórtan előforduló átfedés a jogérvényesítés szempontjából azonos erőforrások birtokában, nagyjából azonos esélyekkel induló gazdasági szereplők érdekkonfliktusában a megsemmisítés és az azzal analóg intézmények segítségével megfelelően kezelhető.)

A fentieket összefoglalva és pontosítva a munkadefiníciónk: a szabadalmi bozótok problematikus esetkörét definiálhatjuk úgy, hogy *olyan jelenség, amikor két vagy több különböző elsőbbségű, megadott szabadalomban legalább egy találmány vagy kiviteli alak egyaránt oltalomban részesül.* Ez a szabadalmi jog általános szabályai szerint nem fordulhatna elő.²

2.2. Szakirodalmi definíciók

A szabadalmi bozótok jelenségére legszélesebb körben alkalmazott szakirodalmi definíció Shapiro³ megfogalmazása. Vagyis a szabadalmi bozót nem más, mint *átfedő szellemi tulajdon-védelmi jogok sűrű hálója, amelyen keresztül utat kell törnie a vállalkozásnak annak érdekében, hogy új technológiája valójában kereskedelmi hasznosításra kerülhessen.*

Fontos és egyben érdekes megjegyezni, hogy a meghatározás nem korlátozza a megközelítést oly módon, hogy a bozótnak egyetlen vagy kisszámú létrehozója, illetve tulajdonosa lehetne csak. Hasonló súllyal jelenik meg a probléma az ún. *töredezett technológiai területen*, ahol kis szabadalmasok nagy számban vannak jelen, illetve azokon a területeken, ahol nagy szereplők jelennek meg kis számban. Mindkét esetben kialakulhat szabadalmi bozót, amellyel meg kell küzdenie egy-egy új belépőnek piacra lépése, valamint működése érdekében.⁴

Habár Shapiro megfogalmazására az irodalom széles körben visszautal, megállapítható, hogy a szabadalmi bozótok jelenségének *kiforrott definíciója és egységesen elfogadott tartal-*

² A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 8. § (1) A szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. (2) Amíg jogerős bírósági ítélet vagy hatósági határozat mást nem állapít meg, azt a személyt kell igényjogosultnak tekinteni, aki a találmányt korábbi elsőbbséggel jelentette be. (3) Ha többen közösen alkották a találmányt, a szabadalom a feltalálókat, illetve jogutódjaikat közösen illeti meg. Több igényjogosult esetén – ellenkező megjelölés hiányában – a szabadalmi igény részarányát egyenlőnek kell tekinteni. (4) Ha többen egymástól függetlenül alkották meg a találmányt, a szabadalom azt a feltalálót vagy jogutódját illeti meg, aki a találmányt korábbi elsőbbséggel jelentette be, feltéve, hogy e korábbi elsőbbségű bejelentést közzéteszik vagy annak tárgyára szabadalmat adnak.

³ Carl Shapiro: Navigating the Patent Thicket: Cross Licenses, Patent Pools, and Standard-Setting. In A. B. Jaffe, J. Lerner, S. Stern (Eds.): Innovation Policy and the Economy, Vol. 1. MIT Press., Boston, 2001, p. 119.

⁴ Patent thickets – An overview (Subject to peer review): <http://www.ipo.gov.uk/informatic-thickets.pdf>, letöltve: 2013. május 27.

ma még nem alakult ki, így olyan megállapításokkal is találkozhatunk, amelyek félrevezetőek lehetnek a téma alaposabb tanulmányozása nélkül. Hall et al.⁵ szerint a szabadalmi bozótok *egy moduláris és komplex technológia komponenseit oltalmazó szabadalmakból állnak*. A komponensek funkcionalitásában gyakran van részleges vagy teljes átfedés, és ez esetben az ezeket védő szabadalmak is átfedhetnek. Megállapításuk szerint ha *ezek az átfedő szabadalmak különböző vállalatokhoz tartoznak, kialakulnak a szabadalmi bozótok*. Félrevezető a definíció ezen megközelítése, hiszen ugyanazon funkciót a legkülönbözőbb műszaki megoldások is védhetik, és ezek esetében valóban előfordulhat átfedés, azonban a szabadalmi bozótokkal kapcsolatos problémakör központi elemét nem ez jelenti.

A további szakirodalmi definíciók két nagy csoportba rendezhetőek. Azon megfogalmazások, amelyek a *tulajdonjogok töredezettsége* („*fragmented property rights*”) felől közelítik meg a problémát, a következők.

- Amennyiben több szervezet is birtokol olyan önálló szabadalmakat, amelyek összessége szükséges egy bizonyos technológiához, akkor versengő szellemi tulajdon-védelmi jogaik szabadalmi bozótot képeznek.⁶
- A szabadalmi bozótok olyan átfedő szellemi tulajdon-védelmi jogok összességét jelentik, amelyeket a töredezett technológiai piacok eredményeznek.⁷
- Egy szabadalmi bozót akkor jön létre, ha egy kereskedelmileg hasznosított termék egyes elemeit oltalmazó számos (mondhatni túl sok) szabadalmat különböző entitások birtokolnak. (Ezen definíció azonban nem ad precíz meghatározást arra vonatkozóan, hogy a kereskedelmileg hasznosított termék egyes elemeit birtokló hány különböző entitás szükséges egy szabadalmi bozót kialakulásához.)⁸

A megközelítések másik csoportját a *blokkoló szabadalmak* („*blocking patents*”) jelentik:

- Egy komplex technológia és a nagy volumenű szabadalmaztatás szabadalmi bozótokat hoz létre, amely átfedő szabadalmi jogok sűrű hálójaként határozható meg. A mértéke közvetlenül az egyik szabadalomnak a másik szabadalom általi blokkolására vonatkozó információból származik.⁹

⁵ Bronwyn Hall, Christian Helmers, Georg Von Graevenitz, Chiara Rosazza-Bondibene: A Study of Patent Thickets – Final report prepared for the UK Intellectual Property Office: http://elsa.berkeley.edu/~bhall/papers/HHvGR_Patent_Thickets_FIN_29Oct12.pdf, letöltve: 2013. május 27.

⁶ Gavin Clarkson, David Dekorte: The problem of patent thickets in convergent technologies. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1093. évf., 2006, p. 181; Joel D’Silva: Pools, thickets and open source nanotechnology. *European Intellectual Property Review*, 31. évf. 6. sz., 2009, p. 300–306; i. m. (4).

⁷ Mahdiyeh Entezarkheir: Patent Thickets, Spillovers, and Market Value: Evidence from a Panel of US Firms 1, https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=IIOC2009&paper_id=165; i. m. (4).

⁸ Adam Mossoff: The Rise and Fall of The First American Patent Thicket: The Sewing Machine War Of The 1850s. *Arizona Law Review*, 53. évf., 2011, p. 165; i. m. (4).

⁹ Georg von Graevenitz, Stefan Wagner, Dietmar Harhoff: How to measure patent thickets – A novel approach Discussion paper: epub.ub.uni-muenchen.de/10962/2/vonGraevenitz_Harhoff_Wagner_09.pdf; i. m. (4).

- A szabadalmi bozót kiegészítő szabadalmi jogok sűrű és átfedő halmaza, amelynek legalább egy eleme blokkolja egy innovatív termék gyártását. (A blokkoló szabadalmat a szabadalmi bozót esetében lényegében azon szabadalmas birtokolja, aki számára stratégiai érték származik abból, hogy a kiegészítő szabadalmak tulajdonosait, valamint a szabadalom által képviselt tényleges érték létrejöttét akadályozza.)¹⁰

A szabadalmi bozót jelenségére olyan alternatív kifejezések is használatosak, mint például a „szabadalmi ár” („*patent floods*”), valamint a „szabadalmi klaszterek” („*patent clusters*”).¹¹

2.3. A definíciók összevetése

A szakirodalmi definíciók kutatása és rendszerezése során arra a megállapításra jutottunk, hogy azok a szabadalmi bozótokat nem szabadalmi jogi oldalról közelítik meg, hanem a jelenséget sokkal inkább annak szűken vett piaci jelentősége és hatásai alapján igyekeznek megragadni, mondhatni egyfajta közgazdasági megközelítést alkalmaznak. Ugyanakkor megállapítható, hogy a definíció és a fogalmi rendszer egyelőre nem nevezhető kiforrott-nak, és igényelné egy, a területen alkalmazott terminológiának megfelelő, általánosan elfogadott megfogalmazás kialakítását.

Az egyes definíciók különböző aspektusokból világítják meg a szabadalmi bozótok jelenségét, így egységesen használt, közös fogalmi elemek nélkül egyes esetekben még félrevezetőek is lehetnek.

Az előzőekben említett megközelítési eltérés miatt az egyes definícióknak a munkadefinícionkkal történő összevetése során természetesen csak néhány azonos pontot találtunk. Ilyen az, hogy a szabadalmi bozótokat nem jellemzi az, hogy pontosan hány szereplőjük van, tudniillik akár két szabadalmas is létrehozhat már szabadalmi bozótot. Továbbá hasonlóságot azonosítottunk a definíciókban használt „átfedő” kifejezés vonatkozásában, hiszen a problématerület lényegi elemét képezi az, hogy egy oltalmazott megoldás (találmány, kiviteli alak) kereskedelmi hasznosítása a versenytársak szabadalmi jogainak megsértése nélkül elképzelhetetlen.

3. A szabadalmi bozótok mérése

Habár, ahogy az előzőekben bemutattuk, több szakirodalmi forrásban szerepelnek a szabadalmi bozótok fennállását és fontosságát hangsúlyozó gondolatok, azonban azok létezését és kiterjedését mérő módszereket már csak elvétve találhatunk. Az alábbiakban a legrelevánsabb irodalmat ismertetjük, amely egy, a szabadalmi bozótok sűrűségének mérésére

¹⁰ Eric van Damme, Simone Keunen: Detecting Patent Thickets in Intellectual Property Office (2011) in i. m. (4).

¹¹ I. m. (4).

szolgáló módszert, valamint ehhez kapcsolódóan a szabadalmi adatokat használó algoritmust ír le.

Von Graevenitz et al.¹² módszere közvetlenül az egymást blokkoló szabadalmakról szóló információhoz kapcsolódik. A blokkoló szabadalmak kiemelt kezelését indokolja, hogy ezek akár teljes technológiákat is korlátozhatnak.¹³ A szabadalmi bozótok növekedése számos kérdést vetett fel, valamint több törvényhozói kezdeményezést indukált az Egyesült Államokban és Európában egyaránt.¹⁴ Az ezekhez kapcsolódó viták során nyújthatnak a döntéshozók számára fontos kiindulási alapot egy olyan módszer outputjai, amely transzparens módon képes mérni a szabadalmi bozótok kialakulását és fejlődését.

A szerzők algoritmusai az Európai Szabadalmi Hivatal újdonságkutatási jelentéseiben megjelenő hivatkozások osztályozását felhasználva méri a szabadalmi bozótok sűrűségét. Az újdonságkutatási jelentésekben megjelenik a bejelentésben foglalt találmány szabadalomképességéhez kapcsolódó technika állása, valamint tartalmazza a korábbi szabadalmak és nem szabadalmi források listáját.

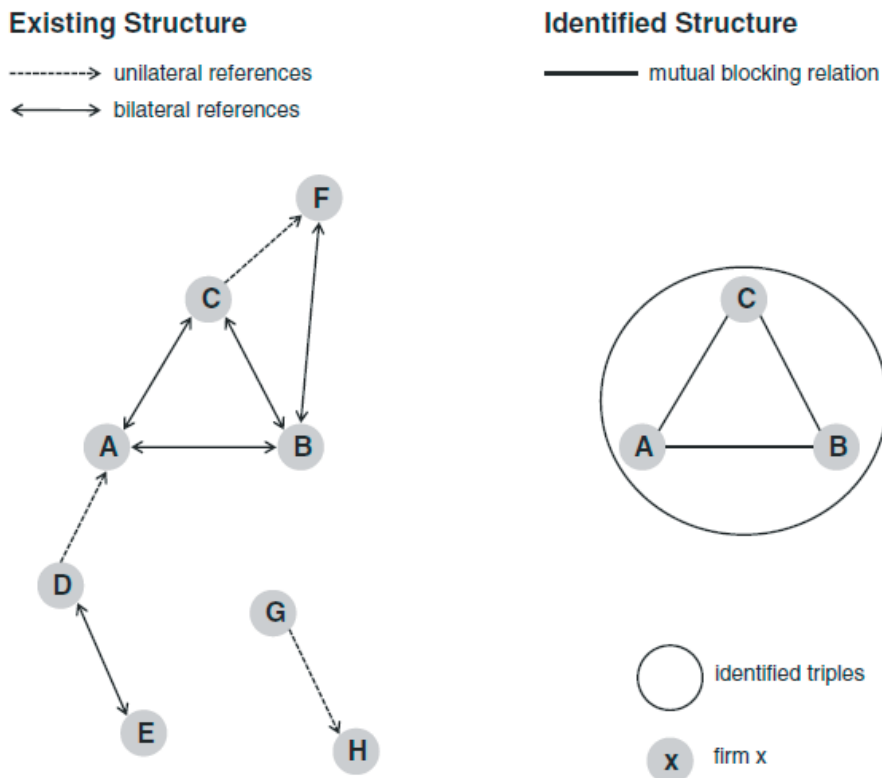
A módszer olyan helyzetek („constellations”) azonosítására alkalmas, amikor három szereplő (szabadalmas) mindegyike rendelkezik olyan szabadalmakkal, amelyek a másik két szereplő szabadalmait blokkolják. Az ilyen helyzeteket a szerzők „triáznak” („triple”) nevezték el. Az 1. sz. ábrán példát láthatunk az egyszerű, a kétoldalú és a „triász” blokkolásra is.

Annak a valószínűsége, hogy egy „triász” bármely két szereplője között fennálló blokkoló viszony feloldásra kerüljön, a harmadik szereplő cselekményeitől függ. Ennélfogva az az alkuozás, amellyel egy „triász” szereplői szembesülnek, nem oldható meg páronkénti, bilaterális alkuk sorával, és a blokkoló viszonyok feloldása is jóval bonyolultabb, mint a bilaterális kapcsolatok esetében. Ez jelentősen megnöveli a szereplők tranzakciós költségeit is.

¹² Georg Von Graevenitz, Stefan Wagner, Dietmar Harhoff: How to measure patent thickets. *Economics Letters*, 111. évf. 1. sz., 2011, p. 6–9.

¹³ Erre kiváló példák a szakirodalomban is említett korai viták a Texas Instruments és számos japán félvezetővel foglalkozó vállalkozás között a „Kilby-” szabadalommal kapcsolatban, vagy akár az Intel és az Intergraph vitája a Clipper processzorokhoz kapcsolódó szabadalmak felett. Forrás: Von Graevenitz, Wagner, Harhoff: i. m. (12).

¹⁴ „United States, there have been repeated, yet hitherto unsuccessful attempts to change patent law, witness the Patent Reform Acts of 2005 (HR 2795), 2007 (HR 1908, S.1145) and 2009 (S. 515/S. 610/HR 1260). Both the US Patent and Trademark Office and the European Patent Office recently overhauled their fee structures and rules in order to discourage excessive patent filings” in Von Graevenitz, Wagner, Harhoff: i. m. (12).

1. ábra: Szabadalmak között fennálló egy-, két-, illetve háromoldalú blokkoló viszonyok¹⁵

Arra a kérdésre, hogyan is kell, illetve célszerű az érintetteknek viselkedniük ilyen helyzetben,¹⁶ a szerzők a szabadalmak közötti viszonyok tisztázásán keresztül látnak választási lehetőséget. A módszer a válasz érdekében feltérképezi azokat a vállalkozásokat, amelyek olyan szabadalmakkal rendelkeznek, amelyek korlátozzák egy adott, központi szereplő szabadalmainak terjedelmét, valamint megvizsgálja, hogy ezen szereplő szabadalmi korlátozzák-e a más szereplők szabadalmait.

Azáltal, hogy egy adott technológiai terület „triászait” azonosítjuk és megszámláljuk, meghatározható a szabadalmi bozót sűrűsége. A módszer a szabadalmi adatokra mint hálózati adatokra tekint, habár a szerzők is megjegyzik, hogy ez a szabadalmi információk nem túl gyakori elemzési módja és területe.

¹⁵ Von Graevenitz, Wagner, Harhoff: i. m. (12).

¹⁶ Az adott helyzet mindig kétoldalú: mások hogyan befolyásolhatják az adott érintett vállalkozását, valamint ők milyen hatással vannak másokra.

A szerzők utalnak Milo et al. „triászokról” szóló definíciójára,¹⁷ és a „hálózati motívumok” („*network motif*”) analógiájának vizsgálatából indulnak ki. A „triászok” szabadalmi információk segítségével történő azonosítására a következő algoritmust dolgozták ki:

1. lépés: a szabadalmakat részhalmazokra bontják az OST-INPI/FhG-ISI¹⁸ technológiai nomenklatúra alapján.

Majd minden egyes technológiai területre vonatkozóan:

2. lépés: azonosítják azokat a vállalkozásokat, amelyek szabadalmait „X” vagy „Y” jelzettel látták el egy adott vállalkozás esetében;
3. lépés: összeállítanak egy olyan rendezett listát, amely a vállalkozások tekintetében olyan párokat tartalmaz, amelyek esetében az egyik vállalkozás a másik egy vagy több szabadalmát blokkolja;
4. lépés: azonosítanak minden olyan párt, ahol mindkét tag blokkolni tudja a másik legalább egy szabadalmát;
5. lépés: azonosítanak minden olyan három vállalkozásból álló csoportot, amelyek tartalmaznak – az egymást kölcsönösen blokkoló vállalkozások alcsoportjából származó – kölcsönösen blokkoló vállalkozáspárokat.

A módszer egy adott technológiai területen, egy adott időintervallumban megjelenő „triászok” számát adja meg.

A szerzők a módszer gyakorlati tesztelése során, az algoritmus 2. lépésében minden egyes „*blokkolt*” esetében figyelembe vett blokkoló vállalkozások számát korlátozták. Így csökkentették a számítógépes terhelést, és elősegítették a legfontosabb blokkoló viszonyokra történő fókuszálást.

Annak szemléltetésére, hogy a szabadalmi sűrűség mérésére használt „triászok” módszerre alkalmas a szabadalmi bozótok azonosítására, az Európai Szabadalmi Hivatalhoz 1980 és 2003 között benyújtott szabadalmi bejelentéseket használták információforrásként. Az adatokat a PATSTAT adatbázis (*EPO Worldwide Patent Statistical Database*) 2006. szeptemberi adatállományából nyerték. Az alábbi eredményekre jutottak.

¹⁷ “Recently, Milo et al. (2002) show that triples (triads) are a form of ‘network motif’, which arises in the World Wide Web, indicating that triad counts capture information about the nature of the web that is nonrandom.” “A network motif is defined as a recurring, significant pattern of interconnections in a network.” R. Milo, S. Shen-Orr, S. Itzkovitz, N. Kashtan, D. Chklovskii, U. Alon: Network motifs: simple building blocks of complex networks. *Science* 298. évf. 5594. sz., 2002, p. 824–827; Von Graevenitz, Wagner, Harhoff: i. m. (12).

¹⁸ L. Using patent data as science and technological indicators. Patent Manual. OECD, 1994.

Technology area	Patent	Triples				Classification
	Applications	Mean	Median	Min.	Max.	
Electrical machinery, electrical energy	3790	18.79	19	0	42	Complex
Audiovisual technology	2377	93.68	116	0	148	Complex
Telecommunications	4979	78.01	88	0	166	Complex
Information technology	3047	47.53	55	0	73	Complex
Semiconductors	1740	52.72	57	1	91	Complex
Optics	2684	46.57	47	0	77	Complex
Analysis, measurement, control	3662	5.45	3	0	21	Complex
Medical technology	1666	3.15	3	0	8	Complex
Nuclear engineering	281	0.8	1	0	4	Complex
Organic fine chemistry	4816	5.51	3	0	19	Discrete
Macromolecular chemistry, polymers	3167	16.92	15	1	38	Discrete
Pharmaceuticals, cosmetics	2979	2.78	3	0	8	Discrete
Biotechnology	1902	0	0	0	0	Discrete
Agriculture, food chemistry	451	0.06	0	0	1	Discrete
Chemical and petrol industry	2245	10.89	10	0	22	Discrete
Chemical engineering	1317	1.06	1	0	3	Discrete
Surface technology, coating	1529	2.67	2	0	9	Discrete
Materials, metallurgy	1869	1.95	1	0	6	Discrete
Materials processing, textiles, paper	2150	3.28	3	0	9	Discrete
Handling, printing	2088	15.9	9	0	50	Discrete
Agricultural and food processing	303	0.33	0	0	2	Discrete
Environmental technology	477	3	0	0	15	Complex
Machine tools	942	1.55	1	0	5	Complex
Engines, pumps and turbines	1559	18.53	13	0	69	Complex
Thermal processes and apparatus	587	0.29	0	0	2	Complex
Mechanical elements	1583	1.77	1	0	7	Complex
Transport	2114	12.89	12	0	50	Complex
Space technology, weapons	199	0	0	0	0	Complex
Consumer goods	1171	0.58	0	0	4	Complex
Civil engineering, building, mining	688	0	0	0	0	Complex

2. ábra: 1980 és 2003 közötti szabadalmi bejelentések és a „triászok” megoszlása¹⁹

¹⁹ Von Graevenitz, Wagner, Harhoff: i. m. (12).

A szerzők azokat a területeket, ahol nagy számban fordulnak elő „triászok”, „komplex” („*complex*”) területeknek nevezik, míg azokat, ahol a számuk lényegesen alacsonyabb, „diszkrét” („*discrete*”) területeknek. A korábbi várakozásoknak megfelelően úgy találták, hogy „komplex” terület például a telekommunikáció, a félvezetők, az információs és audio-vizuális technológiák területe stb.

Ugyanakkor megállapíthatjuk, hogy a módszer alkalmazhatóságát korlátozza, hogy meglehetősen komplex és nagy számítási kapacitást igényel. Azonban bizonyos korlátozások mellett alkalmas hátteret biztosíthat a szabadalmi bozótokkal kapcsolatos további vizsgálatoknak.

4. A szabadalmi bozótok hatásai

Munkánk következő részében a szabadalmi bozótok hatásaira kísérünk meg rávilágítani. Vizsgálatunk mind jogi, mind közgazdasági aspektusokra kiterjed. A fogalom definiálása során már megállapítható volt, hogy az ösztársadalmi hasznosság sérül, amennyiben a piacon szabadalmi bozótok jelennek meg. Azt, hogy hol és milyen karakterrel jelennek meg a jelenség által keltett diszfunkciók, az alábbiakban részletezzük.

A tudományos irodalom számos olyan technológiai területre világított rá, ahol szabadalmi bozótok léteznek,²⁰ és különösen nagy hatással bírnak, ezek:

- a félvezetők;
- a biotechnológia;
- a számítógépes szoftverek;
- az online kereskedelem;
- a nanotechnológia;
- a telekommunikáció;
- a gyógyszergyártás.

A szabadalmi bozótok mindenekelőtt *jogbizonytalanságot* okoznak. A szabadalmi oltalom tulajdonjogi karakterét vizsgálva elmondhatjuk, hogy a szabadalmi bozótok olyan helyzetet teremtenek, mintha két vagy több tulajdonos egyaránt közhitelű okirattal tudná bizonyítani a kizárólagos (abszolút) tulajdonjogát ugyanazon dolog felett.²¹ Ehhez képest igencsak meglepő, hogy a szabadalmi ágazatban érdekelt szereplők közül néhány (itt elsősorban a nagyipari, sok szabadalommal rendelkező érdekcsoportokra, a szabadalomengedélyezési hatóságokra, valamint az ún. nem hasznosító entitásokra²² gondolunk), meglehetősen megértést tanúsít a jelenséggel mint „elkerülhetetlen negatívummal” szemben. Közülük többen

²⁰ I. m. (4).

²¹ Ez esetben a tulajdonjogi karakter alatt vesszük figyelembe azt, hogy a szabadalmi oltalom piaci monopoljogot keletkeztet, vagyis a szabadalmas a piac egy meghatározott részét „birtokolja”.

²² Non-practicing entities, ismertebb nevükön patent trollok. A témát lásd bővebben például: *Frauke Rüther: Patent Aggregating Companies: Their strategies, activities and options for producing companies*. Doctoral thesis, University of St. Gallen, Springer Gabler, 2012, p. 41–45.

és mások is úgy látják, hogy a szabadalmi bozótok nem önmagukban jelentenek problémát, hanem más jelenségek kísérőjelenségei.²³

Ebben a formában ezzel nem feltétlen értünk egyet, és a téma részletesebb diszkussziójakor, a későbbiekben ki fogunk térni az ellenérveinkre. Azon túl, hogy a jogtulajdonosok maguk is szükségszerűen vitás helyzetbe kerülhetnek egymással, amit ugyanakkor klaszrikus bitorlási tényállással nem lehet jellemezni, a jobbizonytalanság további üzleti vagy tulajdonképpen mikroökonómiai szinten tapasztalható. Negatív kísérőjelensége, hogy az iparitulajdon-jogokat tiszteletben tartani szándékozó *új piaci belépő nem tudja, nem tudhatja, hogy kitől kérjen hasznosítási engedélyt* (adott esetben kényszerengedélyt) a megoldásra. Ugyanakkor az ilyen esetben teljességgel elképzelhetetlen, hogy egyszerre több személynek is fizessen ugyanazon technológiai megoldás hasznosítási jogáért. Ez egyúttal egy igazságtalan helyzetet teremt, és mind jogi, mind gazdasági versenykorlátot állít a technológia alapú piacokon, és mint ilyen súlyos *támadás a vállalkozás szabadsága ellen*.

Ez a versenyellenesség *különösen nehéz helyzetet teremt* a jogérvényesítés szempontjából kiszolgáltatott, *tökeszegény kis- és közepes vállalkozások* esetében. Ez pedig máris előre vetít egy makroökonómiai következményt: *azok a régiók vagy államok, amelyek történelmi, gazdaságföldrajzi stb. helyzetüknél fogva szinte csak vagy javarészt a kis- és közepes vállalkozások által megteremtett gazdasági értékre számíthatnak hosszú távon, maguk is jelentős hátrányt szenvednek* a megfelelő profitot realizálni, munkahelyet teremteni, fejleszteni, társadalmi többlétszerepet vállalni képtelen *kis- és közepes vállalkozások adóbevételeinek elmaradása*, adott esetben az előbb említett funkcióknak az állami pótlására fordított többletköltségek *miatt*. A szabadalmi bozótok által teremtett zavaros helyzet kihasználása, a visszaélésszerű joggyakorlás (amely egyébként sokkal kevésbé klasszikus polgári jogi jelentéstartalmú joggal való visszaélésként²⁴ és inkább rendszerhibaként értékelhető, amit minden egyes szereplő a lehetőséghez képest a saját javára kíván fordítani) további, a napi üzletmenetet és az innovációs láncolat egészét, mondhatni az innovációs rendszer egészét hátrányosan befolyásoló következményei, hogy az a *vállalkozás is*, amely egyébként alapvetően nem kíván hasznosítási szerződést kötni és technológiát vásárolni, *csak jelentős* – esetenként indokolatlan mértékű – többlet-erőfeszítés és *ráfordítás árán képes csak megállapítani, hogy*

²³ Például az Európai Szabadalmi Hivatal szabadalmi bozótokról szóló workshopjának jelentésében is olvashatunk arról, hogy nincs egyetértés abban a tekintetben, hogy a szabadalmi bozótok önmagukban jelentenek-e problémát. („Finally, the group tackled prescriptive aspects. There was a lively discussion on whether patent thickets are a problem per se. While there was no clear answer to that, participants did agree that patent thickets appear to be closely related to the management of innovation and its complexity.”) Report of Workshop on Patent Thickets initiated by the EPO Economic and Scientific Advisory Board. 2012. szeptember 26., Leuven: [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponot.nsf/0/B58781F239B083CEC1257B190038E433/\\$FILE/workshop_patent_thickets_en.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponot.nsf/0/B58781F239B083CEC1257B190038E433/$FILE/workshop_patent_thickets_en.pdf), letöltve: 2013. május 22.

²⁴ A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. IV. törvény 5. § (1) A törvény tiltja a joggal való visszaélést. (2) Joggal való visszaélésnek minősül a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul, különösen ha a nemzetgazdaság megkárosítására, a személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbitására vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne.

mások jogainak sérelme nélkül kezdhet-e hasznosítási cselekménybe („freedom to operate”). Ennek a kockázatnak az általános befektetési kockázatra gyakorolt negatív (növelő) hatása miatt az innovációs folyamatokban elengedhetetlen kockázattőke-befektetési folyamat egyes szereplők (korai fázisú innovátorok) irányába lelassulhat vagy megállhat, egészében véve pedig más irányba eltolódva²⁵ az innovációs folyamat egészében torzulásokat okozhat.

A vállalkozások által végrehajtott innováció folyamataira és ezen keresztül a nemzetgazdaságok versenyképességére gyakorolt negatív hatások után a szabadalmi bozótoknak a szabadalmi rendszerre mint közhitelű, közbizalmi rendszerre és annak funkciójára, társadalmi elfogadottságára gyakorolt negatív hatásaira térünk át. A szabadalmi rendszerek a szabadalmi jog közzétételi intézménye következtében – összhangban a szabadalmi jog történelmileg kialakult társadalmi szerződésében vállalt információmegosztási kötelezettséggel – fontos információforrásként szolgálnak a társadalom legkülönbözőbb rétegei számára. Ezen rétegek közül a legfontosabbak az innovatív megoldások adaptálására és továbbfejlesztésére kész gazdálkodó szervezetek, vállalkozások, de idetartoznak a gazdasági hasznosítást nem tervező magánszemélyek, kutatók vagy akár a kutatóintézetek is. A szabadalmi adatbázisokban – örvendetes módon a technológiai fejlődésnek köszönhetően egyre szélesebb körben és egyre könnyebben – hozzáférhető technológiai információ nem csak a védett jogok terjedelmének megállapításához szükséges, ahogyan a szabadalmi információ műszaki része sem csak védett jogokat tartalmaz (lásd pl. az oltalmi igényvel nem fedett kitanítás vagy a lejárt vagy más okból megszűnt oltalmakat alátámasztó teljes műszaki információ).

A szabadalmi rendszerek információmegosztó funkcióját tehát továbbra is nagyon komolyan kell venni. A szabadalmi bozótok létrejöttét azonban éppen az átfedések maszkírozását szolgáló zavaros megfogalmazások, műszakilag nem egyértelmű kitanítások, ugyanazon dologra vonatkozó, ésszerűtlenül eltérő terminológia alkalmazása kíséri, ez pedig súlyosan károsítja a közpénzen fenntartott szabadalmi rendszerek információszolgáltató funkcióját. Ez a fajta hátrány napjainkban a legkevésbé sem alkalmas időpontban éri az információszolgáltató szabadalmi rendszert. A szabadalmi információforrásokat ugyanis lényegében mind ismertségükben, mind elismertségükben utolérték a nem szabadalmi műszaki információforrások, amelyek klasszikusan ágazati szaklapokat és a nyomtatott szakirodalmat jelentették, és amelyek ezekben a formájukban aligha vehették fel a versenyt a gyors és folyamatos szabadalmi közzététellel. Ennek az időszaknak azonban drámai hirtelenséggel vége lett az elmúlt évtizedben, és a műszaki szakirodalom elképesztő sebességű koncentrációjának és a technológiaváltás következtében rendkívül kényelmes és flexibilis hozzáférhetőségének lehetünk tanúi. A jelenséget tovább erősíti az ún. *Open Access*, a szabad hozzáférés mozgalmának induló, mára konszenzusos politikai támogatást élvező jelensége,²⁶ amely a műszaki információhoz való hozzáférés gazdasági és időbeli korlátainak gyors leépítése mellett titkolatlanul és

²⁵ Ezen jelenség magyarázhatta azt, hogy a 2000-es évek elején hazánkban a kockázati tőke lényegében teljesen kikerülte a korai fázisú innovatív vállalkozásokat.

²⁶ Az *Open Access* témáról és annak hatásairól szóló részletes feldolgozás olvasható Molnár: i. m. (1).

hangsúlyosan iparitulajdonjog-ellenes álláspontot képvisel. (Fontos azonban megjegyezni, hogy mindeközben nem nyújt az innováció finanszírozásához kétségtelenül szükséges és az ipar egyre növekvő KFI-ráfordításainak motiválására értékelhető alternatívát.) Ebben a környezetben a szabadalmi rendszerek a legkevésbé sem engedhetik meg maguknak a legkisebb mértékben is *megkérdőjelezhető vagy sérült információszolgáltató funkciót*.

A szabadalmi bozótok egyúttal *csökkentik a szabadalmi eljárások hatékonyságát* is. Az inflálódo szabadalmi információ egyre növekvő és indokolatlan mértékű erőfeszítéseket megkívánó kutatómunkát ró az eljáró hatóságokra. A kutatási „rabló-pandúr” játékban a terminológia megváltoztatásából származó lépéselőny pedig mindig a bejelentői oldalon van.²⁷ Ezzel kapcsolatban értékelhető szankciót a szabadalmi jogok nem mutatnak fel, bár ha belegondolunk, például az Európai Szabadalmi Egyezmény 84. cikke szerinti „*clarity*” és „*conciseness*” követelményei értelmezhetőek lennének a tudomány és technika állása szerinti legésszerűbb terminológia alkalmazásának megkövetelésére is. A *szabadalmi rendszer* aligha visszafordítható *globalizációjával a bizonytalanságok és hibák multiplikálódnak* és átadódnak, valamint a *piaci szereplők egyes csoportjainak és bizonyos gazdaságföldrajzi egységeknek a kiszolgáltatottsága tovább nő*. Ezen kiszolgáltatott érdekcsoportok közül a kis- és közepes vállalkozások ismét megkülönböztetett szereppel bírnak, és így lényegében nem profitálnak a szabadalmi rendszerek működéséből, ugyanakkor a rendszerek fenntartásához arányaiban nagyobb mértékben járulnak hozzá. A hatékonyság csökkenése rossz minőségű megadott szabadalmakban, a megadás utáni eljárások megnövekedett számában és költségében, az engedélyezési idő növekedésében, a kutatásra rendelt humán erőforrás költségének növekedésében stb. nyilvánul meg. Ez a *jelenség aligha erősíti az állampolgárok és a gazdasági szereplők szabadalmi rendszerekkel szembeni bizalmát*, a szemükben a szabadalmi rendszerek számos esetben már így is a termékek árának növekedéséért és a piaci verseny korlátozásáért felelős intézményekként jelennek meg.

5. Az egyes érdekcsoportok viszonyulása a szabadalmi bozótok jelenségéhez

Hogyan viszonyulnak a szellemi tulajdon-jogokban érdekelt piac szereplői az előzőekben részletezett jelenséghez és annak következményeihez? A *nagyipar* a szabadalmi rendszerek fő felhasználója és finanszírozója. Szereplői a tág oltalmi körben érdekeltek akár még a szabadalmak minőségének a rovására is, ellenkező esetben állandó és vesztes küzdelemre lennének kényszerítve a kerülő szabadalmakra specializált fejlesztőkkel és szabadalmasok-

²⁷ A jelenségnek egy másik vetülete is van. Annak érdekében, hogy biztosítsák az igénypontok tiszta és precíz megfogalmazását, már eleve egy speciális terminológiát fejlesztettek ki, amely a tudományterület (technika) nyelvzetével együtt könnyen okozhat egy hétköznapi olvasó számára zavart a szabadalom által oltalmazott tényleges terjedelmet illetően. A terminológiai változatok jelentősen megnehezítik egy-egy szabadalom vagy szabadalomcsalád értékének meghatározását is, hiszen számos esetben nehezen állapítható meg, hogy többek között várható-e bitorlási perek az oltalmazott területet illetően, és ez jelentős belépési korlátot jelent egy új piaci szereplőt illetően – i. m. (4).

kal szemben. (A kerülő szabadalmakra még nem is olyan régen nemzetgazdaságok alapozódtak a kevésbé innovatív és versenyképes gazdaságföldrajzi régiókban és piacokon.) A nagyipar a szabadalmi bozótok problematikáját ritkán érzékeli, és ilyen esetekben is képes finanszírozni a konkrét probléma megoldását. *Számára a diszfunkcionális szabadalmi rendszer kevésbé rossz, mint a kerülő szabadalmakon alapuló.* Meg kell azonban jegyezni, hogy az indokolatlanul tág oltalmi kör valódi, kipróbált kiviteli alakot, ténylegesen hasznosított találmányt, igazolt műszaki információt lényegesen kevesebbet tartalmaz, tehát a szabadalmi jog alapvető feltételeinek igen gyakran nem felel meg, ezért ezt a partikuláris gazdasági érdeket nem lehet igazolni.

A gazdasági szereplők speciális csoportját képezik a nem hasznosító entitások, közismert angol nevükön a *patent troll* (lásd a 13. lábjegyzetet). Ezek tág oltalmi körű, blokkoló szabadalmak begyűjtésében, majd bitorlási perek kilátásba helyezésével a ténylegesen hasznosító vállalkozások számára való értékesítésében érdekeltek. A szabadalmi jog terminológiájában a *troll* igenis hasznosít: hasznosításnak kell tekinteni ugyanis a hasznosítási jog más számára történő engedélyezését is.²⁸ A *troll* üzleti modelljét lehet kritizálni, lehet ellene központilag fellépni,²⁹ de tény, hogy ez az üzleti megoldás is – ahogy a gazdaság legtöbb ágában ez tapasztalható – az érdekek polarizációjának egy szélsőséges, ám nem illegális eredménye. Összefoglalóan megállapítható, hogy *a nem hasznosító entitás üzleti modellje a szabadalmi bozótok fenntartásában érdekelt.*

Azonban az érdekcsoportok széles köre szenved a szabadalmi bozótok jelenségétől. A *kis- és közepes vállalkozások* képtelenek megbirkózni a potenciálisan védett szabadalmi információ mennyiségével. Ebben a bizonytalan helyzetben ebből könnyen származhat szerencsétlen kimenetelű jogvita, amelynek következményei megfoszthatják az innovatív projekt sikerétől a vállalkozást, de adott esetben annak bezárásához is vezethetnek. Valójában ezeknek a védett jogoknak csak az innovatív beruházástól való visszatartó ereje nagy,³⁰ a védendő szellemi alkotás bennük – kellően elbújtatva – jóval kevesebb.

Speciális kisvállalkozások az ún. *start up* cégek, amelyek külső befektetés nélkül rendszerint növekedésre vagy éppen piacra jutásra képtelen, fiatal, tudásintenzív vállalkozások.

²⁸ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 31. § Ha a szabadalmas a szabadalmi bejelentés napjától számított négy év, illetve – ha ez a hosszabb – a szabadalom megadásától számított három év alatt a találmányt az ország területén a belföldi kereslet kielégítése érdekében nem hasznosította, erre komoly előkészületet nem tett, és másnak sem adott hasznosítási engedélyt, az ezt kérelmező számára kényszerengedélyt kell adni, kivéve, ha a szabadalmas mulasztását igazolja.

²⁹ *Hanula Zsolt*: Jöhet a szabadalmi háború vége: http://index.hu/tech/2012/08/26/johet_a_szabadalmi_haboru_vege/, letöltve: 2013. május 26.

³⁰ Egy önálló termékkel kapcsolatban álló valamennyi szabadalom azonosítása gyakran meglehetősen sok kihívást tartogat. Az a komplex mód, ahogyan egy szabadalmat megszerkesztenek, gyakran eredményezi azt, hogy első pillantásra egy szabadalom kapcsolódó volta akár nem is látszik, azonban ha az igénypontokat alaposabban megvizsgáljuk, akkor akár már relevánssá is válhat. Egy bejelentés igénypontjainak értelmezése azonban nagy gyakorlatot és komplex gondolkodásmódot igényel. Csak különösen nagy erőforrás-felhasználás és nagy gyakorlat mellett biztosítható, hogy valamennyi, a hasznosítás szempontjából releváns oltalom feltárára kerüljön. Természetszerűen egy kis- és közepes vállalkozás sem nagy erőforrásbázissal, sem nagy gyakorlattal nem rendelkezik, ami tovább növeli hátrányos piaci pozícióját.

Ezek esetében a szabadalmi bozótok – amint arra fentebb utaltunk – csökkentik a befektetés valószínűségét, és elnyújtják a befektetési döntés átfutását. A – gyakran eredetileg közpénzből finanszírozott – technológia nagyobb valószínűséggel sohasem jut el termékként a fogyasztóhoz, aki mint adófizető ezt joggal kéri számon.

Az a *régió vagy nemzetgazdaság*, amelyik ilyen innovatív, de alapvetően tőkeszegény vállalkozásokra alapoz, nagyon komoly hátrányt szenvedhet a szabadalmi rendszer ezen bizonytalanságából. A állami döntéshozó ezt alighanem gyorsan képes felismerni. A problémához való normatív közelítés ugyanakkor nagy óvatosságot kíván meg: még mindenki számára ismert a kerülő szabadalmakon alapuló piacvédelem politikailag is támogatott jelensége; ez ugyanakkor ma egy integrálódó, a protekcionizmus felszámolása felé tartó világgazdaságban elfogadhatatlan eszköz. Az egyes érdekek közötti igazságos egyensúly feltérképezése és a megfelelő megoldás kidolgozása minden bizonnyal még a kezdeti stádiumában van.

A *közfinanszírozású kutatás* a szabadalmi rendszerekre elsősorban információforrásként tekint; a kutatás-fejlesztés területén a korábban említett „*freedom to operate*” megfontolások kisebb jelentőségűek. A szabadalmi bozótok csökkentik a szabadalmi információs rendszerek hatékonyságát, és az ezeket használó közfinanszírozású kutatóhelyek ennek vitathatatlanul kárát látják. Az előbb már említett *fogyasztó* vagy – másik szerepkörében – adófizető állampolgár új termékekben, szolgáltatásokban, javuló közegészségügyben és életminőségben érdekelt, ezt kéri számon a gazdaságszervező döntéshozókon. A fentiekén túl átlátható közigazgatásban és jogbiztonságban is érdekelt, az utóbbit szolgálják – egyebek mellett – a szabadalmi információs rendszerek. A szabadalmi bozótok mindkét érdeket súlyosan, pénzben csak részben kifejezhető módon sértik.

A *nemzetgazdaságok* érdeke a szabadalmi rendszer hatékonyságának fokozása, illetve egyáltalán a szabadalmi rendszer eredeti funkciójában való megőrzése. Az eredeti funkció itt elsősorban az innovatív erőfeszítések megfelelő modellben való jutalmazása, a kutatás-fejlesztés ösztönzése, a nemzetgazdaság versenyképességének fokozása, valamint a szabadalmi rendszer információs funkciójának biztosítása. A szabadalmi bozótok a legkevésbé sem szolgálják ezeket az erőfeszítéseket.

6. A témával kapcsolatos megfontolásaink, a hipotézisekkel kapcsolatos álláspontunk

A szélesebb szakirodalom áttekintése alapján megállapítottuk, hogy a szabadalmi bozótok jelenségével kapcsolatos, a korábbiakban említett *hátrányos következmények valóban jelen vannak a vállalatok életében, a nemzetgazdaságokban és a világgazdaságban egyaránt*. A hatások *közgazdasági és jogi csoportosítása szintén megállapítható*.

A közgazdasági karakterű, potenciális vagy ténylegesen meglévő hatások körében kiemelőnek tartjuk a következőket:

- az új piaci belépők számára indokolhatatlan és versenyellenes belépési korlátok kialakulása;

- a hasznosítási engedélyek beszerzésével kapcsolatos többletköltségek;
- a hasznosítási és befektetési ügyletekhez kapcsolódó tranzakciós többletköltségek;
- a technológiaintenzív beruházásokkal kapcsolatos döntések visszafogása;
- a kockázatotőke-befektetés szerkezetének módosulása, eltorzulása mikroökonómiai szinten;
- különösen az innovatív kis- és közepes vállalatok versenyképességének csökkenése;
- az innovatív kis- és közepes vállalatok adóbevételeiből származó források elmaradása, a vállalatok társadalmi szerepvállalása, munkahelyteremtése állami pótlásának szükségességéből származó többletköltségek;
- az érzékeny gazdaságú régiók és a nemzetgazdaságok kiszolgáltatottságának a növekedése; valamint
- a szabadalmi rendszer közbizalmi funkciójának a károsodása.

A jogi karakterű negatív következmények körében a következőket azonosítottuk:

- a jogbiztonság csökkenése;
- a versenyellenes magatartásformák elterjedése és stabilizálódása a gazdálkodó szervezetek körében, egyúttal formálisan jogszerű, de a jogalkotó céljaival ellentétes, etikátlan jogalkalmazási gyakorlat megvalósulása;
- a vállalkozás szabadságának mint alkotmányos alapjognak a sérelme;
- a szabadalmi rendszer információs funkciójának, ezzel együtt a szabadalmi rendszert létrehozó társadalmi szerződésnek a kompromittálódása;
- a szabadalomengedélyezési eljárás hatékonyságának csökkenése, költségének növekedése;
- a visszaélészerű gyakorlat negatív eredményeinek a globalizált iparjogvédelmi rendszerben való transzmittálódása és multiplikálódása.

A téma kutatásához rendelkezésre álló eszköztár és módszertan erejéig ezért az 1. *(a szabadalmi bozótok jelensége negatív hatással van a vállalatok és egyes nemzetgazdaságok versenyképességére)* és a 2. hipotézis *(ezek a negatív hatások közgazdasági és jogi kontextusban egyaránt értelmezhetők)* igazságát elfogadhatónak tartjuk. A harmadik hipotézis, nevezetesen annak állítása, hogy normatív beavatkozások képesek a szabadalmi bozótok negatív hatásait mérsékelni, egy-két jogi eszköz vizsgálatát megkívánja.

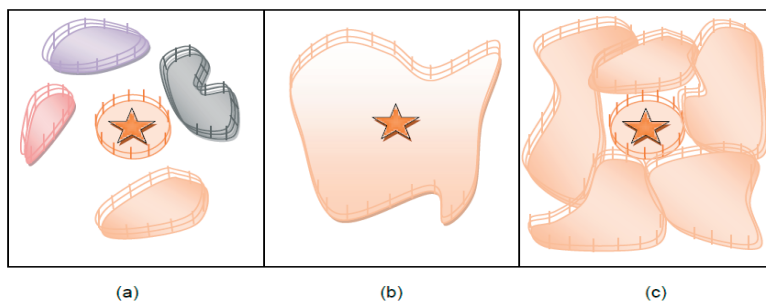
Az első jogi eszköz, amit megvizsgáltunk, az *igénypont*³¹ volt. Az igénypont határozza meg a szabadalom oltalmi körét. Mint ilyennek speciális szerkezete van, ami hagyományo-

³¹ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 24. § (1) A szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg. Az igénypontokat a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. (2) A szabadalmi oltalom az olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul. (3) Az igénypontok tartalmát nem lehet kizárólag szó szerinti értelmükre korlátozni; az igénypontoknak azonban olyan jelentést sem lehet tulajdonítani, mintha azok csupán iránymutatást adnának szakember számára az oltalmazni kívánt találmány meghatározásához. (4) Annak megállapításakor, hogy a szabadalmi oltalom kiterjed-e valamely termékre vagy eljárásra, megfelelően figyelembe kell venni a terméknek vagy az eljárásnak az igénypontban foglaltakkal egyenértékű jellemzőit is.

san tárgyi körből és jellemző részből áll, amiket az „azzal jellemezve” kifejezés köt össze. Az igénypont világos megfogalmazása, amelyben szigorúan minden technika állásához tartozó jellemző a tárgyi körhöz kerül, és csak az újnak ítélt jellemző kerül a jellemző részbe, a helyzetek tisztázását megkönnyítő, egyszerű megoldásnak tűnik, miközben a konvenció alkalmazása egyre inkább eltűnni látszik jogunkból. Ennek oka, hogy az érvényesített európai szabadalmak esetében még az eljárási igénypontoknál sem ragaszkodnak a konvenció szerinti megfogalmazáshoz, míg a termékigénypontok esetében a magyar formai előírások sem követelik meg az itt leírt megoldást.

A szakirodalom is több ponton kiemelt jelentőséggel kezeli az igénypontot. Érdekes megjegyezni, hogy az Egyesült Királyság Szellemtulajdon-védelmi Hivatalának a témáról szóló tanulmánya³² a következők szerint határozza meg azt: az igénypontok szerepe az, hogy világosan és pontosan meghatározzák az igényelt monopóliumot, így mások egyértelműen ismerni fogják azokat a határokat, amelyeken belül bitorlást követnének el. Ez utóbbiak egyértelmű érdeke a monopólium korlátozása annak kiterjesztésével szemben, hiszen amire nem terjed ki az igénypont, az nem is részesül oltalomban. Az egyes szabadalmazási stratégiákat és ezzel az igénypontok szerkesztési módjait az alábbi ábrával szemlélteti.

3. ábra: A potenciális szabadalmazási stratégiák³³

Az ábrákon a csillag jelzi a bejelentő találmányát. Az (a) esetben jól meghatározhatóan, szűken fogalmazták meg a kezdeti „kulcsszabadalom” igénypontjait, ennél fogva a szabadalom terjedelmét is, amelyet a csillagot körülvevő kerítés szemléltet. Megfigyelhető további szabadalmazási aktivitás is ugyanazon a területen, amelyet a többi bekerített terület jelenít meg. Mindazonáltal számos olyan „fehér folt” is maradt még a technológiai területen, ahol a versenytársak a potenciálisan kapcsolódó fejlesztéseiket oltalmazhatják.

³² The function of the claims is to define clearly and with precision the monopoly claimed, so that others may know the exact boundary of the area within which they will be trespassers. Their primary object is to limit and not to extend the monopoly. What is not claimed is disclaimed. – I. m. (4).

³³ I. m. (4).

A (b) esetben a bejelentés, majd a megadott szabadalom igénypontjai által meghatározott tartomány a technológiai terület igen nagy részét lefedi. Jóllehet ennek a magatartásnak is vannak hátrányai, hiszen a versenytársak megsemmisítési eljárásai nagyobb valószínűséggel eredményezhetik a szabadalmi oltalom megszűnését, és így a kulcstalálmány teljes védelem nélkül marad. Az elmúlt időszak azt mutatja, hogy míg az Amerikai Egyesült Államok, valamint Európa esetében a bejelentők hajlanak tág oltalmi kör meghatározása felé, addig más területek, így Japán esetében nagy számú, de kisebb terjedelmű oltalmakat figyelhetünk meg.

A (c) eset – a szerzők véleménye szerint – a Shapiro definíciója szerinti szabadalmi bozót helyzetét jeleníti meg. Vagyis a „kulcsszabadalmat” ez esetben számos, ugyanazon technológiai területhez tartozó szabadalom veszi körül, és ezek potenciálisan átfedik egymást. Ez meggátolja a versenytársakat abban, hogy a „fehér foltokon” megvessék a lábukat, vagyis belépjenek a piacra.

A második megvizsgált eszköz a terminológia átlátható használatára való ösztönzés az *Európai Szabadalmi Egyezmény korábban már említett 84. cikkéből ismert „clarity” és „conciseness”* megfelelő értelmezésével.³⁴ Ez alatt azt értjük, hogy akár már rövid távon elképzelhető egy időről időre frissített és a bejelentők számára hozzáférhetővé tett szakkifejezéseket tartalmazó szótár előállítása, amely tartalmazza, hogy a meghatározott technológiai területre tartozó megoldás milyen néven nevezendő a kitanítás és az oltalmi igény megfogalmazásakor. (Ellenpéldaként: egy nanométeres mérettartományban levő, keverés útján előállított keveréket ma az oltalmi igény megfogalmazásakor lehet nevezni: nanokompozitnak, bioszenzornak, készítménynek, kompozíciónak, nanostruktúrának, nanoformulának és a kolloidkémia által kreált legkülönbözőbb szakkifejezésekkel, fantázianevekkel és rövidítésekkel is ellátható. Ez érthető módon nehezíti az azonos műszaki megoldások között való tájékozódást.) A szakkifejezésekre vonatkozó konvenció megalkotását indokolná egyébként az a körülmény is, hogy – legalábbis az európai szabadalmi rendszerben – a fordítások gépesítésére erős a politikai elhatározás,³⁵ de meglehetősen gyengének tűnik a műszaki értelemben felmutatott eredmény.

A harmadik eszköz a *kutatás* szigorúbb szabályok szerinti elvégzése, amit kiegészíthet a kutatás fényében elfogadhatónak javasolt igénypontosorozatra való javaslat. A kutatás eredményességét minden bizonnyal növelné az előbb említett szakkifejezésekre vonatkozó konvenció kötelező alkalmazása is. Az előző két eszköz utat nyithat akár a kutatás – részbeni – automatizálásának is, amelyre a növekvő bejelentési esetszám fényében a jövőben akár szükség is lehet.

³⁴ European Patent Convention 14th edition (August 2010) Article 84 Claims The claims shall define the matter for which protection is sought. They shall be clear and concise and be supported by the description.

³⁵ 2011. március 24-én az Európai Szabadalmi Hivatal és a Google hosszú távú együttműködési megállapodást írt alá a szabadalmak gépi fordításának fejlesztéséről. EPO and Google break the language barrier for Europe's innovators: <http://www.epo.org/news-issues/news/2011/20110324.html>, letöltve: 2013. május 22.

A negyedik eszköz, nevezetesen az engedélyezhető igénypontok és a kiviteli példák viszonyának újraszabályozása tűnik a legérzékenyebb pontnak. A példákra korlátozott oltalmi kör utat nyithat a kerülő szabadalmak elterjedésének, és ezen keresztül a protekcionizmusnak. Azt sem szabad azonban elfelejteni, hogy a szabadalmi jog megköveteli a kitanítás alapján való megvalósíthatóságot,³⁶ és ez különösen igaz az igénypontban megfogalmazott oltalmi körre. A jelen helyzet, amikor az oltalmi körbe olyan megoldások is beletartozhatnak, amelyek megfelelő kitanítása hiányzik, a szabadalmi bozótok enyhébb esetkörének, a függő szabadalmak kialakulásának kedvez. Másrészt a mérnöki visszafejtés, a kerülő megoldások kidolgozása a technika fejlettségét előmozdítja, a verseny sokszínűségét pedig fokozza, egészében pedig minden bizonnyal növeli a kutatás-fejlesztésre fordított erőforrások mennyiségét, szemben a jogtalanul tág oltalmi körrel, ami soha nem is tartozhatott volna a védett iparitulajdon-jogok körébe, ráadásul súlyosan versenykorlátozó, és belépési korlátokat fokozó hatású egy olyan világgazdasági helyzetben, amikor a belépési korlátok egyébként is minden ágazatban gyakran extrém magasak és folyamatosan növekszenek.

Úgy véljük, hogy a fenti eszközök együtt képesek lennének a szabadalmi bozótok hátrányos jelensége ellen hatni. Természetesen az eszközök nemzeti szintű izolálása csak fokozná a bizonytalanságot, de legalábbis lényegesen hatékonyabb lenne alkalmazásuk a globalizált iparjogvédelmi rendszerekbe (pl. a PCT-be³⁷) való beiktatásukkal.

A módszertani háttér korlátainak elismerése mellett a fenti gondolatmenettel kívánjuk igazolni 3. hipotézisünket. Az itt felhozott gondolatok szélesebb körű kutatást igényelnének, de ez meghaladja a jelen munka lehetőségeit.

7. Összefoglalás

Szakirodalmi vizsgálódásaink során megállapítást nyert, hogy a szabadalmi bozótok esetében nem beszélhetünk még egységesen elfogadott és használt definícióról. Ebből, valamint a jelenség igen komplex voltából következően nem tárható fel és mérhető egyszerű módon a szabadalmi bozótok jelenléte.

Vizsgálódásaink során igazolást nyert az a feltételezésünk, hogy a szabadalmi bozótok jelensége negatív hatással van a vállalatok és egyes nemzetgazdaságok versenyképességére. Ez számos formában jelenik meg, így például: az új piaci belépők számára indokolhatatlan és versenyellenes belépési korlátok kialakulása; a hasznosítási és befektetési ügyletekhez kapcsolódó tranzakciós többletköltségek; különösen az innovatív kis- és közepes vállalatok versenyképességének csökkenése; a versenyellenes magatartásformák elterjedése és stabili-

³⁶ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 60. § (1) A szabadalmi bejelentésben olyan módon és részletességgel kell feltárni a találmányt, hogy azt szakember a leírás és a rajz alapján meg tudja valósítani. A gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának ipari alkalmazhatóságát fel kell tárni a szabadalmi bejelentésben.

³⁷ A Szabadalmi Együtműködési Szerződés kihirdetéséről szóló 1980. évi 14. törvényerejű rendelet.

zálódása a gazdálkodó szervezetek körében stb. További vizsgálatokat indokol, hogy a szabadalmi bozótok hatásai ezeken jóval túlmutatnak, mind jogi, mind közgazdasági kontextusban felmerülnek.

Munkánk kiterjedt továbbá a szabadalmi bozótok elterjedését és hatásait mérsékelni képes normatív beavatkozások feltárására és elemzésére. Ezen a ponton, zárásként meg kell jegyeznünk, hogy a jelenség komplex és szerteágazó volta miatt ezen eszközök részletes és teljes körű vizsgálata túlmutat a jelen munka keretein.